

2 Economie

COLUMN
MARIKE STELLINGA

Het nieuwe geloof: zo veel mogelijk belasting betalen

Ja, vroeger, toen was de multinational nog een bedrijf dat je ongenueerd kon haten – Shell bijvoorbeeld. Hoe heerlijk om je af te zetten tegen die oliepompen, voor wie foute regimes omkopen even normaal is als copieus lunchen met klanten voor de rest van het bedrijfsleven. Milieuvuiling, uitgebuite mensen in de derde wereld, apartheid, stervende zeehondjes – waar je ook keek, overal had Shell wel een foute vinger in de pap. De Joanna's van deze wereld (u weet wel, de bij de inhuldiging gearresteerde Republikein) hebben het er nog steeds druk mee.

Nu heet de foute multinational Apple. Dan is haten plots een stuk lastiger. De maker van strak witte technowondertjes bezorgt immers de halve wereldbevolking een wee gevoel van verlangen in de buik. Apple werd deze week in het Amerikaanse congres gegrield voor zijn vermeend asociale belastingpraktijken. De technoreus besteedt zijn creativiteit namelijk niet alleen aan het uitvinden van hebbedingen, maar ook aan het schuiven met winsten over de wereld om zo weinig mogelijk belasting te betalen. Tussen de verwijten door, klonken bedankjes voor de prachtige spullen die Apple maakt.

Zo veel mogelijk belasting betalen wordt in snel tempo het nieuwe politiek correcte geloofsartikel in de corporate wereld. Wat eerst slim omgaan met het geld van je aandeelhouders heette, is nu asociaal gedrag. Het ongemak over de lage belastingdruk op multinationals groeit, nu vrijwel overal overheden de belastingdruk verhogen op al die andere groepen in de samenleving. Laat dat milieu, die duurzaamheid en die vrouwen in de top maar even zitten, vertel ons hoeveel belasting je afdraagt. Weten we al hoeveel belasting Paul Polman zijn Unilever laat betalen? Polman is de CEO met een feilloos gevoel voor mediageniek politiek correct zijn. Als hij slim is,

Laat dat milieu en die vrouwen maar even zitten

geeft hij er in de sneeuw van Davos volgend jaar een inspirerende speech over aan zijn mede-CEO's. „Mannen, vraag niet wat een land voor jouw multinational kan doen, vraag hoeveel belasting jij jouw multinational kan laten afdragen!”

Natuurlijk is het nogal cru dat een bedrijf als Apple een fractie van de belastingdruk ervaart van een klein bedrijf (volgens denktank Oeso is het verschil soms 5 procent versus 30 procent). Al die mensen die werk vinden in het bedenken van fiscaal voordeelige routes – het lijkt me pure verspilling van talent en arbeidskracht. Premier Rutte was deze week bijzonder verguld dat Oostenrijk en Luxemburg hun *unique selling point*, het bankgeheim, moeten opgeven. Maar die boemerang krijgt Rutte dubbel terug. Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk willen onze eigen USP de nek omdraaien: wegens onze meedenkende Belastingdienst, allerhande belastingverdragen én prentige aftrekposten voor innovatie is het fijn fiscaal toeven in de lage landen. En ook in Nederland klinkt in de Tweede Kamer de roep steeds luider om te stoppen met onze eigen bijdrage aan de race naar de bodem waar het gaat om afdrachten van grote bedrijven.

Best begrijpelijk allemaal, maar laten we één ding niet vergeten. Er is een wedstrijd tussen landen om bedrijvigheid en dat is niet slecht, dat is goed. Want als Frankrijk en Duitsland in Europa mogen dicteren hoeveel belasting wordt geheven op bedrijven, dan kunnen we er zeker van zijn dat ons soort bedrijfsleven (meer dienstverleners dan industrie) verliest en hun soort bedrijfsleven (meer industrie) profiteert. Elk land dat nu hard roept dat Nederland het spel vervuult, moet eerst eens in de spiegel kijken. Het Verenigd Koninkrijk heeft zijn eigen fiscale piraterij en aas gewoon op onze belastingklanten. Duitsland heeft zo zijn eigen manieren om bedrijven te bevoorjelen, bijvoorbeeld door grootverbruikers van elektriciteit geen belasting daarover te laten betalen. En Frankrijk, ja, wat doet Frankrijk eigenlijk níet om het eigen bedrijfsleven te bevoorjelen?

We moeten elkaar niet gek maken; een wedstrijd naar het minst belasting betalen is destructief. Maar we moeten ons ook niet in het gareel laten duwen door Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland – want dan weten we één ding zeker: dan zijn die landen én groter én aantrekkelijker. Dan zijn we echt muurbloempjes geworden.

Dus ga vooral door met het morele appél. Maak je maar goed kwaad. Maar verloor politici als Frans Weekers niet dat ze niet voorop lopen. Dit is een schaakspel waar elke zet telt.

Marike Stellinga schrijft op deze plek elke zaterdag over politiek en economie.

Interview Loek Dijkman

‘Onderneming is meer dan winstmachine’

Loek Dijkman wilde priester-arbeider worden, maar maakte zijn fortuin in de verpakingsindustrie. Hij deed afstand van zijn vermogen. „Ik wil de wereld iets socialer maken.”

Door onze redacteur
CEES BANNING

Per ongeluk rijk worden – het is Loek Dijkman overkomen. Hij maakte van zijn onderneming in verpakingsmateriaal, Topa, een miljoenenbedrijf. Na een dienstverband van vijftig jaar neemt hij vandaag afscheid, onder meer met de publicatie van het boek *50 jaar anders ondernemen*.

Het boek plaatst kritische kanttekeningen bij het huidige systeem van ondernemen en de dogma's van het kapitalistische systeem zoals 'de vrije markt' en 'eigenbelang'. „De politiek heeft de markt ruim baan gegeven en geeft – alleen al in Nederland – bijna één miljard euro uit aan toezichhoudende instanties. Hét bewijs dat markten niet optimaal werken”, zegt Loek Dijkman op zijn kantoor in het voormalige weeshuis in Leiden.

„Toen ik als ondernemer begon, was ik ervan overtuigd dat een onderneming meer is dan een winstmachine”, zegt Dijkman. „Wat is winst voor de medewerkers in de onderneming? Wat is winst voor de maatschappij?” Economische activiteit moet, volgens hem, gekoppeld zijn aan „maatschappelijk engagement”. Dat resulteerde vijftien jaar geleden in de oprichting van de stichting Utopa. De stichting bezit alle aandelen van de Topa-Groep. De inkomsten van de stichting bestaan uit de dividenden en de huur-opbrengsten van het onroerend goed van de stichting waaronder alle bedrijfspanden van Topa. „De onderneming vervult in de samenleving een rol die verder gaat dan het

Loek Dijkman: „Ik vind dat de onderneming zich moet aanpassen aan de mensen.” Foto David van Dam

verschaffen van werk en het maken van winst”, zegt Dijkman. „Ik vind dat de onderneming de winst niet moet uitkeren aan de aandeelhouders, maar aan de samenleving. De winst van Topa wordt aangewend voor het algemeen nut. Ik wil de wereld iets socialer maken.”

Vanuit het weeshuis – voor twee ton gekocht, voor 16 miljoen euro gerestaureerd – worden grote sommen geld geschonken aan ideële stichtingen en initiatieven. Dijkman wil geen bedragen noemen, maar volgens insiders beschikt de stichting jaarlijks over een budget van bijna 10 miljoen euro.

De constructie om het vermogen van een onderneming in een ideële stichting onder te brengen is niet nieuw. In 1889 richtte de vermogende industrieel Ernst Abbe in Jena (Duitsland) de Carl Zeiss Stiftung op. Voor Abbe, zo citeert Dijkman, gold de overtuiging dat „ondernemings eigendom aan strengere ethische maatstaven dient te voldoen en als openbaar goed wordt behandeld”. In Nederland bracht Bernard van Leer – evenals Dijkman ook een producent van verpakingsmateriaal – in 1949 het ondernemingsvermogen in een stichting ten behoeve van ideële doeleinden.

De 71-jarige Dijkman groeide op in een katholiek middenstandsgesin. Hij wilde in de voetsporen treden van de Fransman Irenaeus Rosier en priester-arbeider worden, maar werd verliefd op de secretaresse van de rector en ontdekte dat een celibatair leven niks voor hem zou zijn. In 1963 begon hij als verkoper in de winkel/groothandel van zijn vader de Touw- en papierhandel Amsterdam (Topa) aan de Herengracht. Medio jaren zeventig nam Loek Dijkman het bedrijf over van zijn vader en werd het assortiment aan verpakingsmateriaal gestaag uitgebreid. In 1984 richtte hij een technologisch onderzoekscentrum op (het Topa Instituut) – een onafhankelijk testlaboratorium voor productonderzoek en transportimulatie. Dijkman: „We wilden de hoeveelheid verpakingsmateriaal voor de klant reduceren, want dat is goedkoper en beter voor het milieu.”

U heeft de aandelen van uw bedrijf ondergebracht in een stichting. Vertrouwt u aandeelhouders niet?

De aandeelhouder heeft te veel macht?

„Er werd altijd gezegd dat als het goed gaat met de onderneming, het dan ook goed gaat met de medewer-

kers en de kapitaalverschaffers. Maar door het beleid van Ronald Reagan in de Verenigde Staten en Margaret Thatcher in Groot-Brittannië is de macht van de aandeelhouder toegenomen. Vroeger waren aandeelhouders ook echt houders van aandelen. Tegenwoordig zijn de aandeelhouders geen houders meer, maar handelaren in aandelen. Dus handelaren in kapitaal en arbeid. De belangen van aandeelhouders en werknemers zijn vaak tegengesteld. Dat blijkt ook steeds weer als na een ontslagronde de koers van het aandeel van de sanerende onderneming stijgt.”

Wat is uw definitie van ondernemen?

„Ik vind dat je moet kijken naar het adjectief ondernemend. Het jongste dat altijd te laat is. Iets doen wat niet mag. Dat is misschien ook wel de essentie van ondernemen: niet op het pad lopen dat al geplaveid is. Ondernemen is verantwoordelijkheid nemen. Verantwoordelijkheid naar je medewerkers en je klanten. Die regel wordt door de grote concerns vaak met voeten getreden. Als ondernemer heb je een zorgplicht voor je ondernemers. Je onderneemt per slot van rekening samen. Een goed geleid bedrijf is als een gezin, waarin een sterk gevoel van loyaliteit en verantwoordelijkheid heerst.”

Hoe vertaalde u dat in uw bedrijf?

„Ik streefde naar een goede sfeer en arbeidsvoorwaarden. En als je dat zou kunnen afmeten aan de periode waarin mensen bij ons werken – gemiddeld zo'n 15 jaar – dan is dat gelukt. Ik vind dat de onderneming

zich moet aanpassen aan de mensen. Als iemand ziek wordt pas je zijn functie, en dus de organisatie, aan. Ik heb nog nooit iemand hoeven te ontslaan, behalve mensen die de kluit belazerden.

„Wij zijn een erg vrouwvriendelijk bedrijf, dat betekent dat werk en privé goed zijn te combineren. En wij waren een van de eerste bedrijven die de 36-urige werkweek invoerden. Wij kozen bewust voor die maatregel omdat er meer is dan werk alleen. Iedereen heeft een vaste vrije middag waarop hij andere dingen kan doen dan werken, echte vrije tijd dus.”

Bezit en inkomen. U heeft uw bezit afgestoten naar een stichting, nam u ook genoeg met een laag loon?

„De inkomensongelijkheid in ondernemingen in Nederland is toegenomen; niet zo sterk als in de Verenigde Staten of Engeland, maar toch. In de afgelopen 25 jaar is de verhouding tussen een gemiddeld directeurssalaris en het modale inkomen gestegen van 1:15 naar 1:35.

„Ik zou een lans willen breken om de beloning van directeuren vast te stellen binnen een verhouding tussen het modale inkomen in die onderneming en de beloning van de top. Een verhouding van bijvoorbeeld 1:15. In een onderneming met werknemers met een modaal inkomen bedraagt het inkomen van de directie dan tussen de 500.000 en 700.000 euro. En dat is inclusief bonussen en opties – en al wat we nog meer verzinnen.”

Wat verdiende u bij Topa, en hoe lag de verhouding in uw bedrijf?

„Ik werkte de afgelopen jaren voor 40 procent voor de stichting, dus was mijn inkomen daar ook op aangepast. Maar bij een normaal salaris bedraagt de verhouding 1:10.”

En toch kunt u goed management aantrekken? De redenering van de grote bedrijven is dat ze topsalarissen moeten betalen omdat ze anders geen toptalent kunnen krijgen.

„Met permissie: onzin. Topa is geen ING, maar ik heb deze discussie wel eens gevoerd met ING-topman Michel Tilmant. Hij zei: we moeten wel miljoenensalarissen betalen, want anders loopt onze top weg. Ik zei toen tegen hem: ze vechten elkaar de tent uit om op jouw stoel te komen, en niet voor het geld, maar voor de functie. Het is dringen aan de top.

„De politiek heeft de taak om de publieke opinie te beïnvloeden, maar laat het vreselijk afweten. Als PvdA-premier sprak Wim Kok over 'exhibitionistische zelfverrijking'. Als commissaris bij Shell geeft hij zijn goedkeuring aan indrukwekkende salarisverhogingen, met de opmerking 'een duivelse dilemma'. Ik zou zeggen: grijp in, neem afstand of stap op. De PvdA heeft het sociale gevoel toch wel voor een deel verkanseld.”

U bent lid van de PvdA?

„Ik ben geen lid van een politieke partij, maar ik heb wel altijd PvdA gestemd, op twee keer na.”

Toen stemde u?

„D66.”

Wat zouden, volgens de ondernemer Dijkman, de twee prioritei-

Bedrijfsvermogen in ideële stichting

De stichting Topa werd in 1988 opgericht en bezit alle aandelen van de Topa-Groep. Doelstelling is het stimuleren van creatieve talenten van mensen, die daar anders geen kans voor krijgen. Daarbij gaat de aandacht speciaal uit naar kinderen. Naast subsidiëring van projecten beheert en exploiteert de stichting ook:

- beeldengalerij Het Depot in Wageningen;
- het arboretum de Dreijen in Wageningen;
- het orgelpark in Amsterdam;
- het Utopa Weeshuis/het Kinderrechtenhuis in Leiden;
- de Utopa-Academie, met als doel kinderen, jongeren en volwassenen een plek te bieden waar zij zich kunnen ontwikkelen en ontplooiën.

Halve eeuw Topa

Loek Dijkman (Velsen, 1942) trad na zijn dienstplicht in dienst bij Topa waar hij 50 jaar zou werken. Bij de Topa-Groep werken 145 mensen, de brutomarge (het verschil tussen de verkopen en de kosten) bedroeg in 2011 ruim 14 miljoen euro bij een omzet van 43 miljoen. Dijkman is getrouwd en heeft vier kinderen en vier kleinkinderen.

STIJGERS...

SBM Offshore leeft op na zware tijden...

Goed nieuws uit Schiedam. De problemen van het oer-Hollandse SBM Offshore lijken bijna ten einde. Na een jaar lang slecht nieuws rond de bouw van een boorplatform in Noorse wateren, lijken de resultaten ten goede te keren. SBM is gespecialiseerd in het bouwen van schepen voor de olie-industrie. De markt voor deze zogeheten FPSO-schepen – waarop olie en gas wordt verwerkt en opgeslagen – trekt aan. Beleggers zijn blij dat SBM zich heeft teruggetrokken op deze markt en is gestopt met het bouwen van boorplatformen. Dit avontuur heeft SBM honderden miljoenen euro's gekost. Geld dat het bedrijf niet in kas had, en dus moest eind vorig jaar een claimemissie worden gedaan om voldoende nieuw vermogen aan te trekken. Dat lukte en nu ook de operationele resultaten aantrekken, loopt de koers weer op. Beleggers met geduld boekten deze week een koerswinst van 8 procent.

... EN DALERS

...maar bij Imtech is het lek nog niet boven

Imtech, de geplaagde technisch dienstverlener uit Gouda, heeft zijn boeken op orde. Deze week meldde het bedrijf dat de problemen in Duitsland en Polen in 2012 een verlies hebben opgeleverd van 226 miljoen euro. Maar dat er cijfers waren, was op zich al een goed bericht, meldde topman Gerard van de Aast. De publicatie van die cijfers was tot twee keer toe uitgesteld vanwege de problemen in het buitenland. Maar is het lek nu boven bij Imtech? Analyst Teun Teeuwissen van ABN Amro wijst erop dat het gaat om voorlopige cijfers. De accountant heeft ze nog niet goedgekeurd. Bovendien loopt er nog een forensisch onderzoek waarvan de resultaten nog niet bekend zijn. Over een maand – eind juni vindt de aandeelhoudersvergadering plaats – hoop Imtech meer te weten. Beleggers zijn niet overtuigd, het aandeel ging met een klein verlies de week uit.

ten moeten zijn voor de politiek?

„Eén: de herverdeling van arbeid. Het is een illusie om te denken dat we ooit nog volledige werkgelegenheid krijgen. Ik zou tegen politici willen zeggen: accepteer dit en verded de werkgelegenheid.”

Een 32-urige werkweek, terwijl ze in China het dubbele werken? Kortetermijndenken. China wordt het meest moderne en kapitalistische systeem. Die blijven geen 60 uur per week werken.

„Prioriteit twee: de invoering van een basisinkomen. Om de onnodige consumptiedrang te beteugelen en om de hoeveelheid werk beter te kunnen verdelen pleit ik al jaren voor een basisinkomen.”

Dat klinkt als een echo uit de vorige eeuw. In de jaren zeventig zag 'links' Nederland het als een middel voor de herverdeling van de arbeidstijd.

„In diezelfde vorige eeuw zijn we door het beleid van Reagan en Thatcher en hun heilige geloof in de werking van het vrije marktmechanisme ver teruggeworpen in het denken.”

Hoe wilt u het basisinkomen financieren?

„De belasting op consumptie verhogen en vervanging van een deel van toeslagen en uitkeringen. Ik ben een voorstander van het Rijnlandmodel: samen dingen doen, samen verantwoordelijkheid nemen. Het gaat langzaam, en dat is niet altijd een nadeel. Het gaat over de vormgeving van de toekomst – en daarin zullen de herverdeling van arbeid en een basisinkomen een prominente plaats innemen.”

INHOUD

De nieuwe Firma 7
Ben Tiggelaar 9
Spitsuur 12-13
Erica Verdegaa 13
Beursweek 19
Sport 20-23
Media 24-25
Schaken 26
Televisie 30-31